

GHESAURUS

Tanulmányok
Szentmártoni Szabó Géza
hatvanadik születésnapjára

Szerkesztette
CSÖRSZ RUMEN ISTVÁN

rec.iti
Budapest • 2010

A kötet megjelenését támogatta

Óbuda-Békásmegyer Önkormányzata

és a szerzők

A borítón látható portré 2007 áprilisában készült Nyizsnyij-Novgorod városában, a moszkvai Magyar Kulturális Intézet szervezésében létrejött Balassi-program sorozat alkalmával (fotó: Csörsz Rumen István)

© Szerzők, 2010.

ISBN 978-963-7341-86-1

Kiadja a *rec.iti*, az MTA Irodalomtudományi Intézetének recenziós portálja
<http://rec.iti.mta.hu/rec.iti>

Borítóterv: Meszlényi Attila

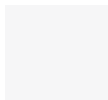
Tördelés: Csörsz Rumen István

Kötetterv, képszerkesztés: Szilágyi N. Zsuzsa

Kontrollszerkesztés, korrekció: Földes Zsuzsanna

Latin szövegek korrekciója: Lengyel Réka

Nyomda és kötészet: Print&Go Nyomda

Vallásos könyörgés a XVII. század elejéről*

Szentmártoni Szabó Géza filológiai alaposágát és ötletgazdag tanulmányírói technikáját ebben a kötetben felesleges hosszasan méltatni. Mindig irigyeltem ezért, és igyekeztem ellesni tőle azt a módszert, mely egyetlen parányi részletet (akrosztichont, töredék strófát, margináliát vagy akár egyetlen ívjelet), egyetlen kis szövegforrást is elegendő támpontnak tart, és a mikrofilológiai apróságokból kiindulva igyekszik megrajzolni a tágabb képet, megtalálni egy szerzőt, vagy rábukkanni egy elveszett műre.¹ Ebben a tanulmányban – az ünnepelt előtt tisztelegve – hasonló apróságokból kiindulva igyekszem azonosítani egy eddig ismeretlen XVII. századi versszerzőt.

*

Stoll Béla bibliográfiájának² függelékében felsorolja azokat az 1711 előtti XVI–XVII. századi egy-két leveles verskéziratokat, melyek ugyan nem tartoznak a bibliográfia törzsanyagához, de a gyűjtőmunka során regisztrálásra kerültek. A bibliográfia első kiadása a kolozsvári 3. sz. Akadémiai Könyvtár (volt unitárius kollégiumi könyvtár) anyagában felsorolja Sylvester János Újtestamentumának egy példányát, melyben „két XVI. századi vallásos énektöredék”³ található. A bibliográfia újabb, bővített kiadásai⁴ 218. sorszám alatt már egy incipitet is közölnek: „két XVI. századi vallásos ének, az egyik: Mi nyomorúságból tehozzád könyögünk...”

Kissé furcsa, hogy a bibliográfia újabb kiadásai nem vesznek tudomást Horváth Iván adatközléséről,⁵ melyből kiderül, hogy vélhetően nem két szövegről, hanem *egyetlen* versről van szó. Még furcsább, hogy a XVI. századi versek *Repertó-*

* A tanulmány az OTKA támogatásával, a K 77776. sz. pályázat keretében készült.

1 Például: SZABÓ Géza, *Sztárai Mihály ismeretlen énekének töredéke? = Collectanea Tiburtiana (Tanulmányok Klaniczay Tibor tiszteletére)*, szerk. GALAVICS Géza, HERNER János, KESERŰ Bálint, Szeged, 1990 (Adattár XVI–XVII. századi szellemi mozgalmaink történetéhez, 10), 129–130.

2 *A magyar kézíratos énekeskönyvek és versgyűjtemények bibliográfiája (1556–1840)*, összeáll. STOLL Béla, Bp., Akadémiai, 1963; Bp., Balassi, 2002.

3 STOLL 1963, 433.

4 STOLL 2002.

5 HORVÁTH Iván, *Adatok romániai könyvtárakból* = Acta Historiae Litterarum Hungaricarum, XXI, Szeged, 1985, 168–169.

riuma (RPHA)⁶ nem ismeri fel, hogy a Stoll-bibliográfia szóban forgó tétele azt a kéziratot jelöli, melyre Horváth Iván szöveggözlése támaszkodik, noha a közleményben egyértelmű hivatkozás történik a bibliográfiára. Az RPHA mechanikusan jár el: 918. szám alatt felsorolja a *Mi nyomorúságból tehozzád könyörgünk* kezdetű verset a Stoll-bibliográfia hivatkozására támaszkodva, 3210. szám alatt pedig a *Keresztények ura, benned bizodalmmam* kezdetű verset, Horváth Iván szöveggözlése alapján. Ennek megfelelően a bibliográfiai adatok között is két, *különböző* tételt találunk (H 607 és H 752), melyek *ugyanarra* a kolozsvári Újtestamentum-példányra hivatkoznak.⁷

A kolozsvári Akadémiai Könyvtár régi magyar könyvgyűjteményének katalógusa szintén regisztrálja a szóban forgó szöveget, de csak az első kötéstáblán szereplő részletét említi meg: „Első táblán: (...) benned bizadalmmam / (...) eordeogteol bizonios oltalmmam (...) kezdetű magyar vers 26 sorban (16. sz.)”⁸ Itt néhány további bejegyzés szövegét is felsorolja, ám ezeket a kiadvány nem használja fel a vers keletkezési idejének és helyének megállapításához, a hátsó borítón található szerzőre vonatkozó megjegyzést pedig nem említi meg.

A *Repertórium* teljes digitális szövegtárának készítése közben szemügyre vettem a szóban forgó kéziratot bejegyzést.⁹ Úgy látom, hogy a korábbi szűkszavú megállapításokat több ponton módosítani kell. Sylvester János Újtestamentumának kötéstábláira több szöveget is lejegyeztek. Az első borító belső oldalán 6 strófányi verses szöveg található, sajnos az eleje nem olvasható, ezért az incipitből csak ennyi állapítható meg: (...) *Ura, benned bizadalmmam*. Ugyanazzal a kézírással a hátsó borító belső oldalán további 5 sor található, egy egész és egy megkezdett strófa. Ennek incipitje: *[I]ly nyomorúságból tehozzád folyamunk*. A kezdőbetű bizonytalan, a szöveg jelentése sem igazít el, de a későbbiekben igazolni igyekszünk a kezdő *I*-t. Az incipit utolsó szava Stoll bibliográfiájában és a *Repertórium* 918-as tételénél is tévesen szerepel.

Az első és hátsó borító két verses szövegrészlete véleményünk szerint egyetlen énekhez tartozik, ahogyan ezt Horváth Iván is gondolta.¹⁰ Az ének betűhű átírata a következő:

6 *Répertoire de la poésie Hongroise ancienne*, ed. HORVÁTH Iván, H. HUBERT Gabriella, FONT Zsuzsa, HERNER János, SZÖNYI Etelka, VADAI István, Paris, Nouvel Objet, 1992.

7 *Uo.*, xx–xxi.

8 *A kolozsvári Akadémiai Könyvtár régi magyar könyvgyűjteményének katalógusa*, szerk. SIPOS Gábor, Kolozsvár, Scientia, 2004 (Sapientia Könyvek, 28), 482 (545. tétel).

9 Itt köszönöm meg Balázs Mihálynak, hogy a kézirat fotójának beszerzésében segített.

10 HORVÁTH, *i. m.*

[K.....]11 vra benned bizadalmam
[.....]12 eordeogteol bizoniof oltalmam
[v]oltal [m]in[den]13 kintol nekem zabaditom
halal merge ellen doctorom orvoflom

Az zent Angialoknak zantalan seregi
zoktanak tegedet zeuntelen14 diciernj15
nagi hala adafsal felnj ef rettegnj
noha beunek nelkeul tudgiuk eoket lenni

Regi vetkeinket nekeunk megh Jfmerneunk
bizonj melto volna almunkbol ferkenneunk
zent Jftenfegeddel zeovetfeget16 vetneunk
beuncinkre ostan vizzajjs17 nem terneunk

Oh te nagi hatalmas felfegef vr Jften
kinek hatalmanak vege foha nincien
Az the nepejdnek beunet kegielmefen
bociafd megh vr Jften nez reiank kegefen

lattiuk fok vetkeunket fok alnakfaginkat
Az mi feiunk felet lattiuk eulni eoket
fuljyfa peniglen feoldigh niomot minket
kereunk nagi vr Jften keonniebicj terheunket18

[I]ly19 fogadafodrol hagi Emlekezteteunk
ha vetek megh bociafd Jfteneunk mi nekeunk
magad fogattad volt ha hozsad fieteunk
beuncink terheteol mi megh keoniebbeleun[k]

11 Horváth Iván az akrosztichon alapján a *Keresztények* szót javasolja, de állhatott itt például *Kegelemnek* is.

12 Horváth Iván szerint a szó végén *al* olvasható, az *l* előtti betű azonban nem egyértelmű; szerintem itt talán a *pokoltol* szó állhatott.

13 Horváth Ivánnál olvashatatlan szóként szerepel.

14 Horváth: *zjuntelen*.

15 Horváth: *dicirmi*.

16 Horváth: *keovelseget*.

17 Horváth: *vizzajjs*.

18 Horváth: (...) *minket*.

19 Horváth: (...).

[I]liý²⁰ niomorufagbol the hozsad foliamunk²¹
 mert nincien minekeunk fohul teob oltalmū[k]
 testi lelki okat²² kel ciak teolled varnun[k]
 Kettfeghnelkeul²³ hizzeuk bizonyi bodogulunk

Sok beuneunk tavozszal Azzert immar teolleunk

.....

Hogy valóban egyetlen énekszövegről van szó, azt a tartalmi azonosság is mutatja: végig a bűnök eltávoztatásáért könyörög. Az elülső borítóra írt résznek ugyanúgy $a_{12}-a_{12}-a_{12}-a_{12}$ a metruma, mint a hátsó borítón levőnek. Nyilván ezen az alapon minősítette a szöveget Horváth Iván is egyetlen versnek.²⁴ Ennél erősebb érv azonban a kikövetkeztethető akrosztichon: [K]AROL[I] [I]S... Mivel Horváth Iván csak a KAROLI betűsort tekinti akrosztichonnak, ezt nem használhatja fel a két versrészlet összetartozó voltának igazolására. Az akrosztichon végén szereplő [I]S betűk azonban minden bizonnyal a névhez tartoznak, pontosabban a keresztnév elejéhez, és így eredetileg a *Károly István* név volt összeolvasható. Feltételezésünket megerősíti, hogy a hátsó borító belső oldalán haránt irányban le is van jegyezve ez a név egy 15 tagú névsor első tagjaként: „karoly iftuan uram.” Tehát az ének végéről még legalább 4 versszak hiányzik.

A lejegyző kéz régies írásmódja megtévesztő. A megszakított *e*-k használata XVI. századi lejegyzésre emlékeztet, de belátható, hogy a verset csak a XVII. század elején jegyezték le. A hátsó borító belső oldalán haránt irányban kétszer is szerepel az *Anno domini 1616* bejegyzés. A vékony tollal írt sorokon keresztül fut a vizsgált vers szövege, és lehetetlen azt feltenni, hogy a verset írták volna korábban. A két dátum máshol is elért volna, minden bizonnyal üres oldal közepére firkantották le. Néhány további tollpróba évszám nélkül szerepel az oldalon: „Anno Dominy J. Borka²⁵ mihaly uram[na]k”, „L. E[zte]lneki Baka Gergely el vitte zen[ai]at Sigmond Janofnak”, „Fidel[ibus] nost[ris] uniuerfis et fingulis”, „Miferere meij Domini Secundum magnam mifericordiam tuam”. A legutolsónak felsorolt bejegyzés már keresztelje a haránt irányú dátumot, tehát már ezt is 1616 után jegyezheték le, ahogyan az alatta elhelyezkedő verses szöveget is.

20 Horváth: (...).

21 Horváth: *foliannunk* [?], a lejegyző valóban eggyel kevesebb szárat húzott az *m*-nek, de a szöveg értelme eligazít.

22 Horváth: *jokat*, szókezdő *j*-nek azonban nincs nyoma.

23 Horváth: (...).

24 HORVÁTH, *i. m.*

25 STIPOS: *Botha*.

vna benned bita dabnam
 al cor cogriol bizonij olabnam
 kintol nikiin Tabaditoni
 halat mirzi illin doctorora orvof lom
 Agent Angialoknak Santulan periji
 rokkanak sigediz zicuntin diionij
 nazi kula adafat filnij ip veltogrij
 noha biunuk nalkiul tudziak cokit kinri
 Riji veltiinkit nikiunt mijs gmiri miunuk
 bizonij milro volna abunukbol perit
 emiunuk zent gmiri sigidiz zicovij
 get veltiunuk beuninkri ostan
 viffaije nim sermiunuk
 J. h. ti nazi hasulma filijij vr gmiri
 kinik hasalomanak viji jihaninien
 At phi najrijdort biunuk kigit mijsin
 boiunuk mijs vr gmiri nigrinank kiji
 lastiunuk jok veltiunuk jok abunuk foziorlat
 At mi pient filit lastiunuk iulni vokit
 julyjaya prinijlin fobijj oimvotminkit
 kiviunuk nazi vr gmiri kionnibij titho
 li fuzadafodrol noji embilijstivak
 hal dicit mijs boiunuk gmiriunuk miritiunuk
 magud fuzat ad velt na kofud sictiunuk
 biunink tithitit mi mijs kionnibij elun
 25. die 22. February nazi Drogafog
 velt vr marja veltij gmiri vr
 velt veltij gmiri veltij gmiri
 velt veltij gmiri veltij gmiri
 velt veltij gmiri veltij gmiri

Anno Domini 1705
 Baka György & vici 9. m. a.
 sigmond garofak Sabin
 and toll

in nomine domini Amen
 Nos Sigmond Garofak Sabin
 et vici 9. m. a. sigmond
 garofak Sabin et toll
 hic nominavagbot the hofszad foliamunk
 met ninc en minikunk phulicobolabur
 kiffi kil okat kil cial fiokd vorun
 kiffimillik kiffiuk hifony bodogulunk
 kiffiunk favotat met immar kollunk

1	Kangy	14	tancho	gargat	gargat	gargat
2	Bakya	15	tancho	gargat	gargat	gargat
3	Hesia	16	tancho	gargat	gargat	gargat
4	Biro	17	tancho	gargat	gargat	gargat
5	Concorat	18	tancho	gargat	gargat	gargat
6	tancho	19	tancho	gargat	gargat	gargat
7	Boso	20	tancho	gargat	gargat	gargat
8	tancho	21	tancho	gargat	gargat	gargat
9	tancho	22	tancho	gargat	gargat	gargat
10	tancho	23	tancho	gargat	gargat	gargat
11	tancho	24	tancho	gargat	gargat	gargat
12	tancho	25	tancho	gargat	gargat	gargat
13	tancho	26	tancho	gargat	gargat	gargat
14	tancho	27	tancho	gargat	gargat	gargat
15	tancho	28	tancho	gargat	gargat	gargat

Az első borító belső oldalán két datált bejegyzés található. A vers 6. strófája után eltérő kézzel leírva ez áll: „1625. die 22. Februarÿ nagj dragasag uolt az marha uetel.”²⁶ Ennél lényegesebb azonban a lap alján fejjel lefelé bejegyzett szöveg, mert ezt ugyanaz a kéz írta le, mint a verset: „1618 Eztendeoben zent ker[efzt fel] talalafanak napian keuldettek hozza[m] bereck²⁷ varofiak girko petert Kadar ma[...] az deiak dolgabol.” A lap szélén csonka a szöveg, de a dátum határozottan kivehető. A bejegyzés elhelyezkedéséből arra lehet következtetni, hogy a vers leírása után került oda. A hátsó borító egy dátuma tehát megadja a *terminus post quemet*, az első borító bejegyzése pedig a *terminus ante quemet*. A verset ezek szerint 1616 és 1618 között írták le a nyomtatvány borítólapjaira.

Érdemes ezután figyelmet szentelni a már említett, hátsó borítón olvasható, eddig még sehol sem közölt névsorra, mert ebből nemcsak a versszerző nevére, hanem a vers leírásának idejére és helyére is következtetni tudunk. A névsor a következő nevekből áll:

- 1 karoly iftuan uram
- 2 Balÿko iakab
- 3 Heia peter
- 4 Biro mihalÿ
- 5 kondorat miklos
- 6 iancho andras
- 7 Bofó tamas
- 8 Varga laslo
- 9 Erös andras
- 10 kondorat giörgi
- 11 Varga ianos
- 12 Bofó ianos
- 13 Benke giörgi:
- 14 iancho gaspar
- 15 orsouat giörgÿ

Károly István neve feltűnik már egy Bethlen Gábor által elrendelt 1614-es katonai összeírásban.²⁸ A lustra alapján, mely a primorokat és jobbágytartókat sorolja fel, megállapítható, hogy Károly Istvánnak 7 jobbágya volt ez időben. A *Székegy Oklevéltárban*²⁹ közölt névsor segítségével 13 nevet azonosíthatunk a listáról, csak

26 SIPOS: *volt*.

27 SIPOS: *küldöttek hozza[m] biro [?]* – Bereck Kézdiszék egyik települése.

28 Ismerteti: BALOGH Judit, *A székegy nemesség kialakulásának folyamata a 17. század első felében*, Kolozsvár, Erdélyi-Múzeum Egyesület, 2005 (Erdélyi Tudományos Füzetek, 254).

29 *Székegy Oklevéltár: Új sorozat, IV, Székegy népesség-összeírások 1575–1627*, bev., jegyz. DEMÉNY Lajos, Kolozsvár, Erdélyi-Múzeum Egyesület, 1997, 451–452.

a 13. és 15. név, Boso Janos és Orsouat Giörgy hiányzik. Még teljesebb egyezést mutat az 1619. július 13-án készített *Főnépek, lófők, darabantok, szabadosok és zsellérek összeírása Kézdi-, Csík-, Gyergyó- és Kászonszéken*.³⁰ Ebben Sárfalváról a következő nevek szerepelnek (dőlt betűvel emeltük ki a könyvborító listáján is szereplő személyeket, és melléjük írtuk az ott található sorszámot is):

Primipilus: Kondrat Jstuan; Pixidarii: *Hejja Peter (3), Ereós Andras (9), Boso Janos (12)*, Patakj Janos, Hejja Jmreh, Josa Jstuan, *Benkeó György (13), Biro Mihály (4), Janczio Gaspar (14)*; Nobiles: *Károly Jstuan (1), Balyko Jakab (2)*, Hejja Benedek, Hejja Janos, Ereós Jakab, Biro Jmreh, Benke Jstuan, Jakabos Gergely, Jakabos Gaspar, Butak Benedek, Hejja Janos, *Kondrat György (10), Janczio Andras (6)*, Becz Miklos, Sandor Miklos, Varga Thamas, *Osuat György (15)*, Kondrat Janos, *Kondrat Miklos (5)*, Josa Demeter, Varga Mattias, Varga Peter, *Varga Janos (11)*, Phwleóph Jstuan, Menyhart György; Jobbag. Stephanÿ Karoly: Butak Janos, Balas Balas, *Boso Tamas (7)*, Czjákÿ Balas, Teglas Mihály, Lukacz Janos, Czepleó Mihály, Jakabos Jakab, Jakabos György, Hejja Jstuan, *Varga László (8)*, Varga Jstuan, Ereós Ferencz, Szabo Thamas, Hegy Mihály, Sipos Jstuan, Janczio Peter, Fekete Mathe, Szabo Marton.

Látható, hogy kivétel nélkül minden név szerepel a felsorolásban, vagyis a könyvborító névsora ezzel közel azonos időben, 1619 körül keletkezhetett. I. Rákóczi György 1634–1635-ös lustrája³¹ ugyancsak felsorol több, a névsorban is szereplő nevet, 1635 októberében azonban Károly István már nem élt, mert a lustra csak az özvegyét tünteti fel.

Károly István neve nem csak ezekből a katonai összeírásokból ismeretes. Miután helységnévhez (Sárfalva) tudjuk kötni, már nem keverednek össze a rá vonatkozó adatok az ország más részén élő többi Károlyi életrajzi adataival. A régi *Székely Oklevéltár* kötetében³² több rá vonatkozó oklevelet is találunk. Ezeket kiegészíthetjük az *Erdélyi Királyi Könyvek* anyagában található további dokumentumokkal.³³ Szádeczky Lajos a következőképpen foglalta össze Károly vagy Károlyi István azon érdemeit, melyekkel sárfalvi birtokához, illetve további Kézdiszékben található birtokokhoz jutott:

Szentlélek falva a háromszéki *Várhegy* (Székely-bánja) uradalmához tartozott. 1581 nov. 8. az oroszországi Pskow vára alatti táborban adományozta Báthory

30 *Uo.*, 621.

31 *Székely Oklevéltár: Új sorozat, V: Székely népesség-összeírások 1635*, bev., jegyz. DEMÉNY Lajos, Kolozsvár, Erdélyi-Múzeum Egyesület, 1999, 187–189.

32 *Székely Oklevéltár*, kiadja a Székely Történelmi Pályadíj-Alap Felügyelő Bizottsága, szerk. SZABÓ Károly, s. a. r. SZÁDECZKY Lajos, Kolozsvár, Ajtai K. Albert Könyvnyomdája, 1895–1897, IV–VI.

33 *Az erdélyi fejedelmek oklevelei (1560–1689)*, *Erdélyi Királyi Könyvek*, DVD, Bp., Arcanum Adatbázis Kft., 2005.

István lengyel király és erdélyi fejedelem kercesdi *Károlyi Istvánnak*, az oroszok elleni hadjáratban vitézkedő magyar (s székely) gyalogság főkapitányának, kiváló hadi érdemei jutalmául.

Károlyi István mind Erdélyben, mind Lengyelországban előkelő részt vett Báthory István minden hadjáratában. A poroszok (Danczka) ellen vívott 1577. dersavai ütközetben „mint kitűnő vezér tüzelte harcra katonáit, nem riadva vissza a veszélytől, nem a nyilak és golyók záporától”. Ugyanazt a virtust tanúsította Danczka város tengerparti erődjé ostrománál.

Érdemeit növelte az oroszok elleni hadjáratokban. Midőn a király 1579-ben *Polock* ostromára készült, ő vezette ki Erdélyből a segédcsapatokat az ostromlott Dűna parti vár alá, a hol jó példával ment elő katonái élén az ostromműveletekben, sánczok és ostromárkok készítésében, s halálmegvetéssel rohant elő a meredek várhegy megmászásában és várfalak fagerendái felgyujtásában. 1580-ban, midőn a többi várak ostromára került a sor, Károlyi István ismét serényen forogódott. *Vélikiluki* vára alatt éjjel-nappal talpon volt s egyaránt kitűnő vezérnek s rettenthetetlen bajvívónak bizonyult. *Zavolosc* vára ostromához segédcsapattal küldetvén, csak pusztá megjelenésével oly rettegést ébresztett, hogy az addig makacsul védett és hiába ostromlott várat tüstént földadták az oroszok. Midőn pedig a tartomány elfoglalása után a királyi sereg téli szállásba vonult, Károlyi István ismét Erdélybe küldetvén, itt újabb sereget toborzott a legjobb katonákból s 1581-ben *Pszkow* vára ostrománál előbbi érdemeit újakkal tetézte.³⁴

Károlyi így jutott tehát a Szentléleken fekvő fejedelmi részjóság, valamint az azzal szomszédos kis-kászoni részjóság birtokába. Kézdiszék környező településneveinek ismeretében tudtuk csak kiegészíteni a korábban már felsorolt kéziratok bejegyzések egyikeit: „L. E[zte]lneki Baka Gergely el vitte zen[ai]at Sigmond Janofnak”. Esztelnek a szentléleki kastély közelében fekszik, Baka Gergely és Zsigmond János neve pedig együtt fordul elő az 1602. augusztus 1-jén a Giorgio Basta által császári hűsége esketett kézdi-, orbai-, sepsi- és kászonszéki nemesek, lófők és szabad székelyek katonai összeírásában.³⁵ Baka Gergely valóban esztelneki lakos, Zsigmond János pedig az ezzel tőszomszédságban lévő Kurta-Patakra való.

Nemcsak Károlyi István birtokaira vonatkozó adataink vannak, hanem feltérképezhető a családfája is. Előbb Bethlen Sárát vette feleségül, majd pedig Kelemen Veronikát. Második feleségétől született egy leánya, *Károlyi Zsófia*. Ő először Tarnóczy Sebestyénhez ment feleségül, annak halála után pedig Vitéz Lászlóhoz. Károlyi Zsófiának Tarnóczy Sebestyéntől született leánya, *Tarnóczy Sára*, aki Haller Péter felesége lett. Ehhez az ághoz nyúlik vissza a báró Apor család.

34 SZÁDECCZY Lajos, *Az „özvegy és leánya” megosztása Kézdi-Szentléleken (Adalék a székely történelemhez)*, ErdMúz, 14(1897), 207–208.

35 *Székely Oklevéltár: Új sorozat, IV, i. m.*, 56–57.

Tarnóczy Sára neve ismerősen csenghet, hiszen ő az egyik címszereplője Kemény Zsigmond *Özveggy és leánya* című regényének. Ő a leány. Kemény az özvegyet más keresztnéven szerepelteti, nem Zsófia asszonyként, hanem *Rebekkaként* fordul elő a szövegben. Ez azonban semmit nem változtat azon a tényen, hogy a valós eseményeken alapuló regény főhősei közvetlen rokonságban állnak Károlyi Istvánnal, az özvegy (Károlyi Zsófia) a leánya, a leány (Tarnóczy Sára) pedig az unokája. A tanulmányunkban szereplő vallásos könyörgés érdekes háttere lehetne a regénynek, kiegészíthetné az özvegy bigott vallásosságának rajzát. Ha Kemény Zsigmond ismerhette volna ezt a költeményt, úgy bizonyára beemelte volna az *Özveggy és leánya* szövegébe.

A fenti gondolatmenetből tehát megállapítható, hogy Sylvester János Újszövetség-kiadásának vizsgált példánya a XVII. század első harmadában Kézdiszéken, Sárfalván volt. 1617 körül itt jegyezték le borítótábláira Károly István verses könyörgésének elejét, illetve a hátsó borítóra 15 sárfalvi nemes névsorát. A verses szöveg tehát nem XVI. századi alkotás, a *Repertórium* anyagából mindkét sorszám (R 918, R 3210) törlendő, viszont fel kell venni a költeményt a *Régi Magyar Költők Tára* XVII. századi sorozatának majdani, pótlásokat tartalmazó kötetébe.